

Rook- en drinkgedrag van adolescenten

Resultaten van een schoolgeneeskundig onderzoek II

Drs. M. I. M. Schuurman¹

In verband met een project over problemen van leerlingen in het voortgezet onderwijs vond in 1980 vanuit het Nederlands Instituut voor Praeventieve Gezondheidszorg TNO te Leiden een onderzoek plaats onder Nederlandse scholieren. Als onderdeel hiervan werd een schoolgeneeskundig onderzoek uitgevoerd waarbij 900 leerlingen van 13 tot en met 18 jaar waren betrokken.

In een vorig artikel (TSG nr. 14 van vorig jaar) werd over dit onderzoek gerapporteerd. Het betrof resultaten over het vóórkomen van opvallende uiterlijke kenmerken bij leerlingen en over hun fysieke ontwikkeling. Beide werden in verband gebracht met de beleving van het eigen lichaam.

In dit tweede artikel wordt ingegaan op het rook- en drinkgedrag van de leerlingen. Hierbij wordt de samenhang tussen deze beide met onder andere achtergrondgegevens en persoonlijkheidskenmerken besproken. Ook de relatie met lichaamsbeleving komt aan de orde. Alle resultaten worden afzonderlijk voor jongens en meisjes bekeken.

T. Soc. Gezondheidsz. 61 (1983) 23-27

1. Inleiding

Het rook- en drinkgedrag van Nederlandse adolescenten is de afgelopen tien jaar meerdere malen object van studie geweest. Van diverse kanten zijn gegevens verzameld over het vóórkomen van roken en drinken en is de samenhang met bepaalde achtergrondkenmerken onderzocht. Wat betreft roken ging de aandacht vooral uit naar geslacht- en leeftijdverschillen. Zo werd door Drogendijk (1975) het verband tussen leeftijd en roken uitgedrukt in percentages rokers; in de leeftijdsgroep van 10 t/m 12 jaar vond hij 23% rokers, in de groep van 13 t/m 15 jaar 40% en in die van 16 t/m 18 jaar 56%. Vanaf 13 jaar bleken er méér meisjes te roken dan jongens. Dergelijke verbanden werden ook door anderen gevonden (Van der Wal 1978a, Muller 1980, Kemper

e.a. 1982). Dat meisjes in grotere getale roken dan jongens werd in deze onderzoeken bevestigd, al bleek ook dat de jongens die wel roken dit intensiever doen dan de meisjes. Verder werden aanwijzingen gevonden dat de invloed van leeftijdgenoten op het rookgedrag groot is (Van der Rijt 1980), zelfs groter dan de achtergrondkenmerken tesamen (Schuurman 1980). Uit recent onderzoek komt naar voren dat het percentage jongeren dat rookt afneemt (Muller 1980, Kromhout e.a. 1981, zie ook Van Vliet e.a. 1982).

Ook ten aanzien van drinken blijken duidelijke patronen aanwezig in de verbanden met leeftijd en geslacht. Door Kemper e.a. (1982) werd een hoger percentage alcohol drinkende leerlingen gevonden naarmate het een oudere groep betrof: het percentage liep van 5% (leeftijd van 12 tot 13 jaar) op tot 65% (17-18 jaar). In de door hen onderzochte groep bleek de groep 'drinkers' aanmerkelijk groter dan de groep 'rokers' (zij vonden bij de leerlingen van 17-18 jaar 25% rokende jongens en 38% rokende meisjes). In het onderzoek van Van der Wal (1978a) werd eveneens een positief verband aangetoond tussen drinken en leeftijd. Daarnaast bleek het drinken van alcohol bij jongens en meisjes in gelijke mate voor te komen. Datzelfde vonden Kemper e.a. (1982), zij kwamen echter tot de conclusie dat de jongens wel méér dronken. Ook bij het drinken van alcohol is de vrije tijdsbesteding en de vriendenkring een belangrijke bron van invloed (Schuurman 1980). Over eventuele veranderingen in het drinkgedrag bij scholieren gedurende de afgelopen jaren zijn weinig onderzoeksgegevens bekend. Informatie hierover vanuit de media wijst eerder op een toename dan op een afname van het alcoholgebruik onder scholieren (zie bijv. Van Brink 1979).

Samenvattend kan worden gezegd dat het afgelopen decennium naar het roken en drinken van Nederlandse adolescenten voldoende onderzoek is verricht om een beeld te krijgen van het vóórkomen ervan. Het onderzoek is ons inziens in twee opzichten beperkt geweest. In de eerste plaats strekte het meeste onderzoek zich niet verder uit dan een afzonderlijke stad of regio. Generalisatie van de uitkomsten is hierdoor moeilijk terwijl ook vergelijking tussen resultaten onderling met de nodige voorzichtigheid dient te geschieden. In de tweede plaats werd vooral aandacht geschonken aan verschillen tussen leeftijdsgroepen en tussen beide geslachten. Andere achtergrondgegevens (bijv. schooltype) zijn veel minder aan bod geweest. Datzelfde geldt voor kenmerken die hetzij de aard van de persoon betreffen (persoonlijkheidskenmerken) hetzij zijn beleving van situaties en gebeurtenissen in het dagelijkse leven. Om meer zicht te krijgen op de *motieven* voor roken en drinken lijkt het ons nodig juist deze laatste in het onderzoek te betrekken.

¹ Als socioloog/wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Nederlands Instituut voor Praeventieve Gezondheidszorg TNO te Leiden. Dit artikel kwam, evenals het vorige, tot stand op basis van analyses die voor een groot deel werden uitgevoerd door dr. G. Derksen-Lubsen, voorheen eveneens verbonden aan het NIPG/TNO

In dit artikel willen we enkele onderzoeksuitkomsten presenteren die wellicht enig houvast bieden bij het zoeken naar de motivatie voor roken en drinken bij adolescenten. Eerst zullen we ingaan op de frequentieverdeling van roken en drinken in de onderzoeksgroep, op verbanden met achtergrondgegevens en op de onderlinge samenhang tussen rook- en drinkgedrag (par. 2). Daarna bespreken we de relatie van roken en drinken met de beleving van het eigen lichaam (par. 3). Vervolgens komen verbanden met enkele persoonsvariabelen en klachtenscores aan de orde (par. 4). We besluiten het artikel met een korte samenvatting van de resultaten (par. 5).

2. Voórkomen van roken en drinken

Voor informatie over achtergrond en opzet van het schoolgeneeskundig onderzoek verwijzen wij naar ons vorige artikel in het TSG (Schuurman 1982b). Gegevens over rook- en drinkgewoonten werden verkregen door de artsen die bij het onderzoek waren betrokken. Aan de hand van een vragenlijstje vroegen zij aan de leerling hoe vaak hij/zij rookte en dronk, en hoeveel. Na een aantal eerste bewerkingen op de gegevens te hebben uitgevoerd construeerden wij ten aanzien van rookgedrag drie categorieën: 'helemaal niet' (rookt niet), 'matig' (1 t/m 25 sigaretten per week) en 'veel' (meer dan 25 sigaretten per week). Van de jongens behoorden achtereenvolgens 83%, 8% en 9% tot deze categorieën, van de meisjes 81%, 11% en 8% (zie voor de absolute aantallen tabel 2). Het aantal rokers was in ons onderzoek dus resp. 17% (jongens) en 19% (meisjes). Deze cijfers zijn iets lager dan die van Muller (1980) die, eveneens in 1980, tot 23% en 25% kwam. Ze sluiten goed aan bij de cijfers van Kemper e.a. (1982). Elders gevonden verschillen tussen beide geslachten (meisjes roken vaker, jongens intensiever) worden, zij het zwak, bevestigd.

Ten aanzien van drinkgedrag construeerden wij eveneens drie categorieën: 'helemaal niet' (drinkt niet), 'af en toe' (gemiddeld één glas per dag of minder) en 'dagelijks' (gemiddeld meer dan één glas per dag). De percentages jongens en meisjes die tot deze categorieën behoorden (zie voor absolute aantallen tabel 2) bedroegen achtereenvolgens 74%, 17% en 9% (jongens), 89%, 10% en 1% (meisjes). Deze uitkomsten verschillen van die welke in de eerste paragraaf werden genoemd, zowel wat betreft het percentage drinkers (dat met 26% jongens en 11% meisjes aan de lage kant is) als wat betreft het verschil tussen jongens en meisjes. Correlatieberekeningen lieten vervolgens een duidelijke samenhang zien tussen rook- en drinkgedrag en sommige achtergrondgegevens (zie tabel 1). Zoals verwacht mocht worden is er zowel voor roken als voor drinken een verband

Tabel 1. Pearson correlatiecoëfficiënten tussen rook- en drinkgedrag en enkele achtergrondgegevens, naar geslacht*

achtergrond- gegevens	rookgedrag		drinkgedrag	
	jongens	meisjes	jongens	meisjes
leeftijd	22	19	35	23
leerjaar	06	12	33	24
schooltype	-17	-25	03	06
SES	00	-04	03	07

* Alle correlatiecoëfficiënten zijn met een factor 100 vermenigvuldigd; waarden hoger dan 10 zijn sign. $p < .01$. Het aantal leerlingen varieert van 442 tot 466 (jongens) en van 391 tot 407 (meisjes). Bij de variabele schooltype zijn de volgende categoriewaarden gehanteerd: lhn=1, lts=2, mavo=3, havo=4, vwo=5

met leeftijd. Het verband tussen drinkgedrag en leeftijd is echter sterker dan dat tussen rookgedrag en leeftijd.

Dat zelfde geldt ten aanzien van leerjaar: naarmate het leerjaar toeneemt wordt er meer gerookt en gedronken, de invloed van het leerjaar op drinkgedrag is sterker dan op rookgedrag. Opmerkelijk is dat schooltype slechts met roken samenhangt, niet met drinken: hoe 'hoger' het schooltype des te minder wordt er gerookt. De sociaal-economische status (SES) speelt geen enkele rol. Verschillen tussen jongens en meisjes blijken er nauwelijks te zijn. Slechts op twee punten lopen de cijfers enigszins uiteen: het verband tussen drinkgedrag en leeftijd is voor jongens sterker dan voor meisjes, hetzelfde geldt voor het verband tussen drinkgedrag en leerjaar.

In een volgende stap onderzochten we de onderlinge samenhang tussen roken en drinken. Hiertoe bepaalden we binnen de categorieën van rookgedrag de aantallen leerlingen die tot de categorieën van drinkgedrag behoorden. De uitkomst is, afzonderlijk voor jongens en meisjes, weergegeven in tabel 2. Een verband tussen roken en drinken blijkt duidelijk aanwezig. Zo bedraagt het percentage niet-drinkers bij de niet-rokende jongens 81. Bij de matige rokers vormen zij 49%, bij de groep die veel rookt slechts 25%.

Roken en drinken gaat bij de jongens dus sterk samen (het verband is dan ook significant $p < .01$). Anders ligt het voor de meisjes; hoewel ook bij hen enige samenhang zich voordoet (het percentage niet-drinkers neemt binnen de rookgedragcategorieën af van 92 via 83 naar 76) is van een significant resultaat geen sprake.

3. Roken, drinken en lichaamsbeleving

In een ander onderdeel van het veldonderzoek werd de leerlingen een klachtenlijst voorgelegd, de Leerling Problemen Lijst (LPL) geheten. Hierin waren tien uitspraken opgenomen over de beleving van het eigen lichaam. De leerlingen werd gevraagd aan te geven in hoeverre ze van de in deze uitspraken genoemde onderwerpen last hadden.

Tabel 2. Frequentieverdeling van drinkgedrag voor de afzonderlijke categorieën van rookgedrag, naar geslacht*

drinkgedrag	rookgedrag			
	helemaal niet	totaal	matig	veel
<i>jongens</i>				
helemaal niet	302 (81)	18 (49)	12 (25)	332 (74)
af en toe	55 (15)	13 (35)	8 (17)	76 (17)
dagelijks	17 (4)	6 (16)	18 (38)	41 (9)
totaal	374(100)	37(100)	38(100)	449(100)
<i>meisjes</i>				
helemaal niet	293 (92)	35 (83)	26 (76)	354 (89)
af en toe	26 (8)	6 (14)	7 (21)	39 (10)
dagelijks	1 (0)	1 (3)	1 (3)	3 (1)
totaal	320(100)	42(100)	34(100)	396(100)

* Tussen haakjes zijn de percentages over de kolommen gegeven. Het verband tussen rook- en drinkgedrag is wat betreft de jongens significant $p < .01$ (χ^2)

Tabel 3. De gemiddelde somscores van de leerlingen met betrekking tot 'fysiek' en 'uiterlijk', naar de categorieën van rook- en drinkgedrag en naar geslacht*

geslacht	gebruik	n	fysiek	uiterlijk
<i>rookgedrag</i>				
jongens	helemaal niet	371	6.6	6.2
	matig	36	6.4	5.8
	veel	39	6.8	5.9
meisjes	helemaal niet	310	7.1	6.9
	matig	41	7.6	7.0
	veel	35	8.4	7.1
<i>drinkgedrag</i>				
jongens	helemaal niet	317	6.7	6.3
	af en toe	73	6.7	6.1
	dagelijks	40	6.0	5.5
meisjes	helemaal niet	343	7.1	6.9
	af en toe	35	7.7	7.0
	dagelijks	3	10.3	8.0

* Binnen de onderbroken rechthoeken bevinden zich significante verschillen ($p < .05$). Bij rookgedrag betreft het ten aanzien van fysiek het verschil tussen 'helemaal niet' en 'veel' bij de meisjes, bij drinkgedrag betreft het ten aanzien van zowel fysiek als uiterlijk, de verschillen tussen 'helemaal niet' en 'dagelijks' bij de jongens

Voor een uitgebreidere bespreking van de LPL, alsook voor informatie over de uitkomsten van de uitspraken uit de categorie 'beleving eigen lichaam' verwijzen wij naar ons vorig artikel (Schuurman, 1982b). Wij volstaan hier met de opmerking dat de betreffende uitspraken waren onderverdeeld in twee groepjes van vijf die achtereenvolgens betrekking hadden op 'fysiek' (niet genoeg slaap, last van hoofdpijn, gauw moe, weinig lichaamsbeweging, ben niet zo gezond als ik zou moeten zijn) en 'uiterlijk' (zie er niet zo leuk en vlot uit, te dik, ontevreden over uiterlijk, te groot/te klein, zie er niet zo best uit). Door aan de antwoordcategorieën waarden toe te kennen, per leerling te sommeren en over groepen gemiddelden te berekenen was het mogelijk de samenhang tussen lichaamsbeleving en andere variabelen te onderzoeken. In ons vorige artikel deden wij dit ten aanzien van de aanwezigheid van opvallende uiterlijke kenmerken, seksuele rijping, lengte en gewicht. Elders bekeken we het verband tussen lichaamsbeleving en achtergrondgegevens (zie Schuurman 1982c).

Hier zijn wij geïnteresseerd in de eventuele samenhang tussen lichaamsbeleving en rook- en drinkgedrag. Gegevens hierover worden gepresenteerd in tabel 3. In deze tabel zijn de gemiddelde scores op 'fysiek' en 'uiterlijk' vermeld voor de drie categorieën van zowel rook- als drinkgedrag.

Dit is apart gedaan voor jongens en meisjes. Binnen de onderbroken rechthoeken bevinden zich significante verschillen.

De tabel laat enige interessante uitkomsten zien. Zo blijkt er een duidelijke samenhang te zijn tussen rookgedrag en de beleving van het fysiek: naarmate de leerlingen méér roken is hun gemiddelde klachtenscore op 'fysiek' groter. Hoewel

dit voor beide geslachten geldt is er alleen bij de meisjes sprake van een significant verschil, n.l. tussen de niet-rokers (score 7.1) en de veel-rokers (score 8.4). Ten aanzien van 'uiterlijk' blijven significante verschillen tussen de drie categorieën rookgedrag achterwege.

De resultaten met betrekking tot drinkgedrag zijn in een geheel ander opzicht opvallend. Het gaat hier niet zozeer om het verschil tussen 'fysiek' en 'uiterlijk' maar om de verschillen tussen jongens en meisjes. Voor de jongens is er een tamelijk verrassend verband tussen lichaamsbeleving en drinkgedrag: naarmate zij méér drinken is hun gemiddelde klachtenscore, zowel op 'fysiek' als op 'uiterlijk', lager. Bij de meisjes is er sprake van een omgekeerde tendens en hebben zij die méér drinken hogere gemiddelde klachtenscores. De verschillen tussen de drie groepen meisjes zijn echter, wellicht door het zeer lage aantal leerlingen in de categorie 'dagelijks', niet significant. Bij jongens gaat drinken dus samen met een positieve beleving van het eigen lichaam, bij meisjes is er de tendens dat drinken samengaat met een minder positieve beleving. Alvorens in de slotparagraaf in te gaan op de betekenis van dit resultaat willen wij enige aandacht schenken aan een laatste serie uitkomsten.

4. Roken, drinken en de eigen persoon

De wens om zicht te krijgen op de waarde van roken en drinken voor de individuele adolescent deed ons nog twee groepjes variabelen in de analyse betrekken. Het betreft allereerst een viertal persoonlijkheidskenmerken. Deze werden gemeten door middel van een zelfbeoordelingslijst

die deel uitmaakte van het veldonderzoek (evenals de LPL behoorde deze tot een ander onderdeel dan het schoolge-neeskundig onderzoek). Deze persoonlijkheidskenmerken betroffen vier zogenoemde 'temperamentstrekken' (zie Kuiper, 1982): emotionaliteit (vatbaarheid voor emotionele aandoeningen zoals schuldgevoelens, schaamte, angst en ongerustheid), spanningsbehoefte (verlangen naar activiteiten die gevaar of snelheid met zich meebrengen), extraversie (gemak waarmee men zich uit en contacten legt) en impulsiviteit (gemak en snelheid van beslissen, gebrek aan volharding). Daarnaast betrokken wij nog drie categorieën van de LPL in de analyse (zie voor een volledig overzicht van de uitspraken Kuiper & Schuurman, 1981): schoolklachten (bijv. leermoeilijkheden, omgang met docenten), klachten over zichzelf (bijv. zelfvertrouwen, verantwoordelijkheidsgevoel, bezorgdheid) en klachten over thuis (relatie met ouders, vrijheid en zelfstandigheid thuis).

Voor ieder van deze zeven kenmerken waren somscores beschikbaar zodat correlatiecoëfficiënten met rook- en drinkgedrag konden worden berekend. Deze staan, afzonderlijk voor jongens en meisjes, vermeld in tabel 4.

Tabel 4. Pearson correlatiecoëfficiënten tussen rook- en drinkgedrag en variabelen met betrekking tot temperament en klachten, naar geslacht*

variabele	rookgedrag		drinkgedrag	
	jongens	meisjes	jongens	meisjes
<i>temperament</i>				
emotionaliteit	-14	00	-12	03
spanningsbehoefte	09	16	12	20
extraversie	17	15	14	8
impulsiviteit	05	07	13	12
<i>klachten</i>				
schoolklachten	10	24	08	22
klachten over zichzelf	-12	00	-18	09
klachten over thuis	08	20	-02	13

* Alle correlatiecoëfficiënten zijn met een factor 100 vermenigvuldigd; waarden hoger dan 08 zijn sign. $p < .01$. Het aantal leerlingen varieert van 410 tot 446 (jongens) en van 375 tot 386 (meisjes)

Alleen voor de jongens is er een verband met emotionaliteit: naarmate zij emotioneler zijn roken en drinken zij minder. Ten aanzien van de overige drie temperamentstrekken zijn de correlaties positief; over het algemeen roken en drinken de leerlingen méér naarmate zij hogere scores hebben voor spanningsbehoefte, extraversie en/of impulsiviteit. Hierbij maakt het weinig uit of het roken dan wel drinken betreft, in de hoogte van de correlaties treden tussen beide slechts lichte verschillen op. Voor geslacht is dit anders; niet alleen voor emotionaliteit, ook voor spanningsbehoefte zijn de verbanden voor jongens en meisjes verschillend: gaat bij de

jongens roken en drinken echter sterker dan bij de meisjes samen met emotionaliteit, voor de meisjes geldt dat roken en drinken meer samengaat met spanningsbehoefte.

Ook ten aanzien van de verbanden tussen rook- en drinkgedrag en klachtenscores blijkt het geslacht een belangrijke rol te spelen. Naarmate de meisjes méér klachten hebben op het gebied van school, roken en drinken ze meer. Datzelfde geldt voor de categorie 'klachten over thuis'. Voor de jongens zijn deze verbanden zwak of afwezig. Bij hen echter is er een samenhang met klachten over zichzelf: naarmate hiervan in grote mate sprake is roken en drinken de jongens minder. Het verband tussen klachten over zichzelf en het rook- en drinkgedrag is bij de meisjes daarentegen zwak.

De tendens wordt zichtbaar dat de verbanden voor de meisjes positiever zijn dan voor de jongens ('positief' in statistische zin). Daar waar zij sterk positief zijn (schoolklachten en klachten over thuis) zijn de verbanden voor de jongens zwak positief, waar zij zwak positief zijn (klachten over zichzelf) zijn zij voor de jongens negatief. Anders gezegd: de afstand tussen de correlatiecoëfficiënten van de meisjes en die van de jongens is vrijwel steeds dezelfde. In feite is iets dergelijks het geval bij de hierboven besproken verbanden tussen enerzijds rook- en drinkgedrag, anderzijds emotionaliteit en spanningsbehoefte. Ook daar zijn de verbanden voor de meisjes sterker positief dan voor de jongens (spanningsbehoefte) ofwel ze zijn zwak positief terwijl die voor de jongens negatief zijn (emotionaliteit).

5. Samenvatting

In dit artikel bespraken we een aantal onderzoeksuitkomsten met betrekking tot het rook- en drinkgedrag van adolescenten. De gegevens waren afkomstig van een onderzoek dat in 1980 onder 900 scholieren werd verricht.

Samengevat bleek het volgende:

1. Een groot deel van de onderzochte leerlingen rookte of dronk in het geheel niet. Bij de jongens maakten de rokers 17% uit van het totaal, bij de meisjes 19%. Voor het drinken van alcohol bedroegen deze percentages resp. 26% en 11%. Onder de meisjes werden dus iets meer rokers gevonden dan onder de jongens. De jongens rookten echter intensiever. Ook bleken zij in grotere getale alcohol te drinken.
2. Naarmate leeftijd en leerjaar toenemen blijken de leerlingen meer te roken en te drinken. De invloed van beide variabelen op het drinkgedrag is echter groter dan die op het rookgedrag. Alleen roken gaf een verband te zien met schooltype: het percentage rokers bleek het grootst op de lhno en nam af wanneer via lts, mavo en havo naar het vwo werd gegaan.
3. Roken en drinken gaan bij jongens sterk samen. Bij de

meisjes is er slechts sprake van een lichte samenhang.

4. Duidelijke verbanden blijken aanwezig tussen rook- en drinkgedrag en de beleving van het eigen lichaam. Zo hadden leerlingen die veel rookten gemiddeld méér klachten ten aanzien van 'fysiek' dan leerlingen die niet rookten. Bij de meisjes was dit verschil significant. Ten aanzien van 'uiterlijk' werden dergelijke verschillen niet gevonden. Wat betreft drinkgedrag lopen de uitkomsten sterk uiteen voor jongens en meisjes. Jongens die veel drinken blijken, zowel op 'fysiek' als op 'uiterlijk', gemiddeld minder klachten te hebben dan jongens die helemaal niet drinken. Bij de meisjes is het verband juist andersom: meisjes die niet drinken hebben gemiddeld een lagere score dan zij die wel drinken.

5. Roken en drinken blijkt eveneens verband te houden met de wijze waarop men het dagelijkse leven op school en thuis ervaart. Voor beide leefgebieden geldt een samengaan van veel klachten met een grote mate van roken en drinken. Vooral voor meisjes is dit het geval. Een verband met klachten over zichzelf is er alleen bij jongens: naarmate men meer rookt en/of drinkt heeft men wat minder klachten op dit gebied. Wat betreft de invloed van temperamentstrekken op het rook- en drinkgedrag kan nog het volgende worden gezegd. Leerlingen die roken hebben over het algemeen een hogere score op spanningsbehoefte, extraversie en impulsiviteit dan leerlingen die niet roken. Hetzelfde geldt ten aanzien van drinken. Bij het kenmerk emotionaliteit ligt het enigszins anders; bij jongens is sprake van een afname in roken en drinken bij toenemende emotionaliteit, bij meisjes werd geen enkel verband in dit opzicht gevonden.

Een laatste opmerking betreft de gevonden verschillen tussen jongens en meisjes. Gebleken is dat bij meisjes roken en drinken veel sterker dan bij jongens samengaat met klachten over school en thuis. Bovendien is daar waar bij de jongens sprake is van een 'positief' verband (drinken gaat samen met een positievere lichaamsbeleving, roken en drinken gaan beide samen met minder klachten over zichzelf) bij de meisjes het verband afwezig of zwak. Over het geheel genomen gaat roken en drinken bij meisjes dus gepaard met een minder positieve beleving van zowel zichzelf (fysiek en psychisch) als de omgeving. Dit doet ons vermoeden dat voor veel meisjes roken en drinken een andere betekenis heeft dan voor jongens. De hypothese kan worden gesteld dat voor jongens roken en drinken een accentuering vormt van tamelijk positieve gevoelens en ervaringen terwijl voor meisjes het meer de functie heeft van zich af te kunnen reageren vanwege minder prettige gevoelens en ervaringen. Een dergelijke hypothese lijkt ons in volgend onderzoek het toetsen waard.

Summary

In this article results are presented from a survey on smoking and drinking habits of Dutch secondary school children. This survey was set up in 1980 by the Netherlands Institute for Preventive Health Care TNO in Leiden. The relationship between smoking and drinking habits and individual characteristics of background and personality, complaints about school and home, and the experience of the own body, was investigated. Several strong relationships were found. Some of these results taken together showed that for boys smoking and drinking point to a positive experiencing of life, for girls to a negative one.

Literatuur

- Bewley, B. R., M. R. D. Johnson & M. H. Banks, Teacher's smoking. *Epidemiology and community Health* 33 (1979) 219-222
- Brink, A. van, Alcohol; het nieuwe jeugdprobleem. *De Tijd*, 24 augustus 1979, 41-45
- Drogendijk, A. C. Sr., Onderzoek naar de rookgewoonten van de schooljeugd. *Sociaal Bestek* 37 (1975) 334-343
- Gadourek, I., Riskante gewoonten. Wolters, Groningen, 1963
- Kemper, C. G. e.a., Groei en gezondheid van tieners. *De Vrieseborch*, Haarlem 1982
- Kovar, M. G., Some indicators of health-related behavior among adolescents in the United States. *Public Health Reports* 94 (1979) 109-118
- Kromhout, D., G. L. Obermann-De Boer & C. de Lezenne Coulander, Major CHD risk indicators in dutch schoolchildren aged 10-14 years; the Zutphen schoolchildren study. *Preventive Medicine* 10 (1981) 195-210
- Kuiper, C. M. & M. I. M. Schuurman, Scholieren van nu. NIPG/TNO, Leiden 1981
- Kuiper, C. M., Problems in adolescence: temperament and complaints. Voordracht EUSUHM-congres 1981. *T. Soc. Geneesk.* 60 (1982) 664-670
- McAlister, A. L., C. Perry & N. Maccoby, Adolescent smoking: onset and prevention. *Pediatrics* 63 (1979) 650-658
- Moulin, D. de, Jeugd en alcohol, een historische inleiding. *Huisarts en wetenschap* 19 (1976) 2-4
- Muller, J. C., Een vergelijkend onderzoek naar de rookgewoonten op drie MAVO-scholen in de gemeente Langedijk. *T. Soc. Geneesk.* 58 (1980) 715-717
- Rijt, G. A. J. van der, Verbieden of voorlichten? *T. Alc. Drugs* 6 (1980) 61-68
- Rijt, G. A. J. van der, Jeugd en antirookinformatie. *Sociologisch Instituut*, Nijmegen 1979
- Schuurman, J. H., J. Passchier & W. F. M. de Haes, Een onderzoek naar factoren die samenhangen met het rook- en drinkgedrag van scholieren. *T. Soc. Geneesk.* 58 (1980) 718-729
- Schuurman, M. I. M., Lichaamsbeleving van leerlingen uit het voortgezet onderwijs. *Thomas* (maandblad voor lichamelijke opvoeding) 22 (1982a) 209-216, 233
- Schuurman, M. I. M., Beleving van fysiek en uiterlijk door adolescenten. *T. Soc. Geneesk.* 60 (1982b) 372-375
- Schuurman, M. I. M., Problems of secondary school pupils in the Netherlands Voordracht EUSUHM-congres 1981. *T. Soc. Geneesk.* 60 (1982c) 639-643
- Vliet, H. C. A. M. van, A. Hofman, L. Muller & H. A. Valkenburg, Trends in de consumptie van sigaretten, koffie en alcohol door jongeren, 1975-1981. *T. Soc. Geneesk.* 60 (1982) nr. 25
- Wal, H. J. van der, Roken, drinken en cannabisgebruik door jonge mensen. *T. Acl. Drugs* 4 (1978a) 115-125
- Wal, H. J. van der, Roken, drinken en cannabisgebruik. *SWOAD*, Amsterdam 1978b
- Wijnder, E. L. & D. Hoffmann, Tobacco and health. *New Engl. J. Med.* 300 (1979) 894-903

Correspondentie

Drs. M. I. M. Schuurman, NIPG-TNO, postbus 124, 2300 AC Leiden, tel. 071-170441

Ontvangen 19 juli 1982, geaccepteerd 27 september 1982